EKONOMIKAS UN KULTŪRAS AUGSTSKOLA

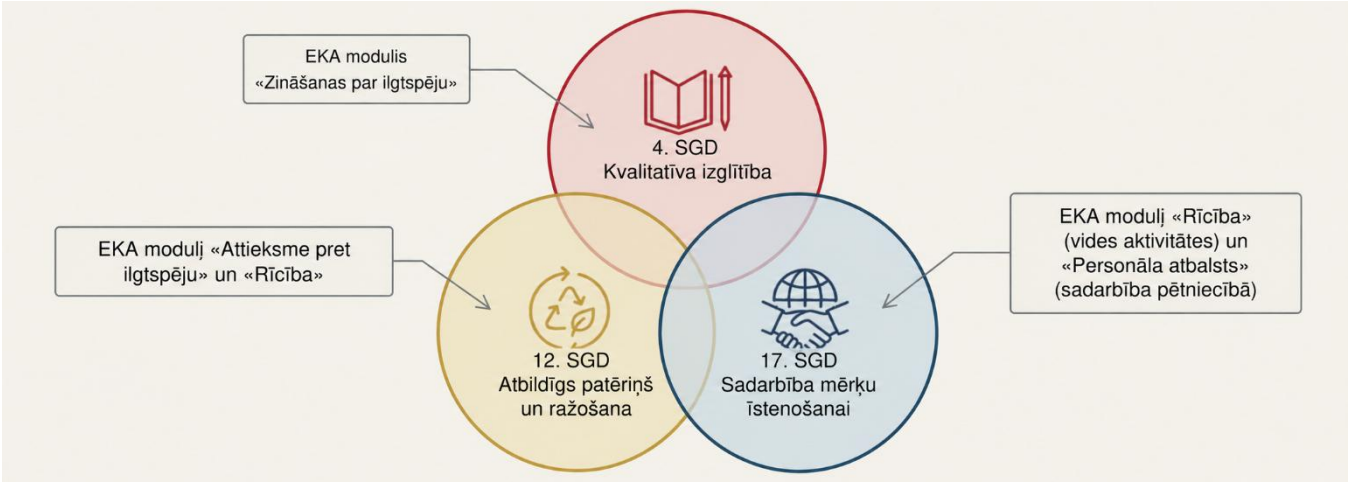
Ilgtspējas pratības aptauja

Rezultāti 2026

Ievads

Ekonomikas un kultūras augstskola (EKA) ir uzsākusi ikgadēju ilgtspējas pratības aptauju. Tā galvenokārt paredzēta studentiem, lai izpētītu zināšanas, attieksmi un ikdienas rīcību saistībā ar vides ilgtspēju. Pirmo reizi aptauja tika veikta 2026. gada oktobrī.

Lai apzinātu vajadzības izglītībā ilgtspējas jomā, pētījumā novērtēta respondentu pratība attiecībā uz galvenajiem ilgtspējas principiem un ilgtspējīgas attīstības mērķiem (SDG). Rezultāti palīdz izvērtēt pierādījumos balstītu ilgtspējas pieeju integrēšanu augstākās izglītības studiju saturā. Pētījums ir saistīts ar EKA prioritārajiem pētniecības virzieniem «Ilgtspējīga attīstība un aprites ekonomika» un «Izglītības un kompetenču nākotne» un sekmē Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu, īpaši 4 SDG «Kvalitatīva izglītība», 12 SDG «Atbildīgs patēriņš un ražošana» un 17 SDG «Sadarbība mērķu īstenošanai». Zināšanas par ilgtspēju, ētiska lēmumu pieņemšana un nepārtraukta mācīšanās šajā pētījumā aplūkotas kā pastāvīgu pārmaiņu pamats.

1. attēls. EKA galveno pētniecības virzienu saistība ar ANO ilgtspējīgas attīstības mērķiem

Aptauja bija pieejama latviešu un angļu valodā. Tika saņemtas 145 anketas, no kurām 141 bija derīga: 81 latviešu un 64 angļu valodā. Aptauja bija anonīma, un rezultāti tika analizēti apkopotā veidā.

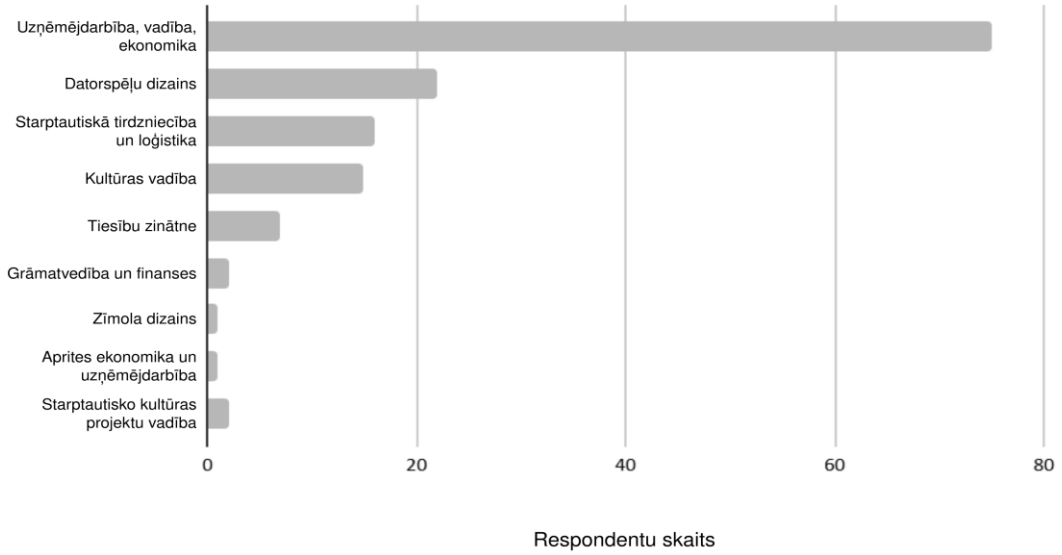
Aptauju veidoja četri jautājumu bloki, katrā līdz desmit jautājumiem. Tika vērtētas zināšanas par ilgtspēju, attieksme pret ilgtspēju un ilgtspējīga rīcība vides jomā. Ievaddaļā tika iegūta pamatinformācija par respondentu raksturojumu un viņu atbilstošo praktisko un izglītības pieredzi.

Respondenti katru tematisko bloku jautājumu vērtēja Likerta skalā: 1 - Pilnībā nepiekrītu; 2 - Nepiekrītu; 3 - Neitrāli; 4 - Piekrītu; 5 - Pilnībā piekrītu. Ievaddaļā tika izmantota skala: 1 - Nemaz; 2 - Nelielā mērā; 3 - Vidējā mērā; 4 - Lielā mērā; 5 - Pilnībā.

Rezultātu analīze

Lai analizētu pašreizējo ilgtspējas pratību, aptaujā tika iesaistīti dažādu studiju kursu, vecuma grupu un izglītības līmeņu studenti. Tajā pēc vēlēšanās varēja piedalīties arī pieredzējuši EKA akadēmiskā personāla pārstāvji. Aptaujā piedalījās 70

sievietes (50% no visiem respondentiem) un 65 vīrieši (46%). Vēl 6 personas šo atbildi neatzīmēja. Lielākā daļa respondentu (76% jeb 107 personas) bija 20–29 gadus veci. Respondentu sadalījums pa studiju programmām parādīts 2. attēlā. Visaktīvāk piedalījās uzņēmējdarbības, vadības un ekonomikas studiju programmu studenti.

2. attēls. Respondentu sadalījums pa studiju programmām (skaits)

Aptaujas ievaddaļā respondentiem tika uzdoti divi galvenie jautājumi: 1) «Cik lielā mērā Jūsu iepriekšējā vai pašreizējā izglītība vai apmācība ir bijusi saistīta ar vides ilgtspēju?» — izglītības saistība ar ilgtspēju; 2) «Cik lielā mērā Jūsu iepriekšējā vai pašreizējā nodarbinātība ir bijusi saistīta ar vides ilgtspēju?» — nodarbinātības saistība ar ilgtspēju.

1. tabula. Aptaujas demogrāfiskais raksturojums un izglītības un nodarbinātības saistība ar ilgtspēju

Vērtējumu skala: no 1 — Nemaz līdz 5 — Pilnībā. Tabulā norādīts atbilžu skaits, vidējās vērtības un procentpunkti.

Demogrāfiskais rādītājs	Kategorija	Izlases lielums (N)	Izglītības saistība (Izgl.), vidēji	Nodarbinātības saistība (Nod.), vidēji	Saistības starpība (Izgl. − Nod.)
Kopējais rādītājs	Kopā	141	2,96	2,85	+0,11
Dzimums	Sieviete	70	2,91	2,80	+0,11
Dzimums	Vīrietis	65	3,08	2,98	+0,09
Dzimums	Cits / Nevēlos norādīt	6	2,17	2,00	+0,17
Vecuma grupa	19 vai mazāk	15	3,20	3,27	-0,07
Vecuma grupa	20-29	107	2,87	2,76	+0,11
Vecuma grupa	30-39	14	3,36	3,07	+0,29
Vecuma grupa	40-49	4	3,50	3,50	0,00
Vecuma grupa	50 vai vairāk	1	1,00	1,00	0,00
Izglītības līmenis	Skolas izglītība	97	2,82	2,73	+0,09
Izglītības līmenis	Bakalaura grāds	31	3,23	3,13	+0,10
Izglītības līmenis	Maģistra grāds	12	3,50	3,25	+0,25

Demogrāfiskais rādītājs	Kategorija	Izlases lielums (N)	Izglītības saistība (Izgl.), vidēji	Nodarbinātības saistība (Nod.), vidēji	Saistības starpība (Izgl. – Nod.)
Izglītības līmenis	Doktora grāds	1	1,00	1,00	0,00

Saskaņā ar 1. tabulā apkopoto statistiku lielākās daļas respondentu izglītība nav saistīta ar vides ilgtspēju. Tomēr gandrīz visās grupās izglītības saistības ar ilgtspēju vērtējums pārsniedz nodarbinātības vērtējumu; kopējā atšķirība ir neliela — +0,11. Visaugstāk saistību vērtēja vecāko grupu pārstāvji (30-39 gadu grupā - 3,36; 40-49 gadu grupā - 3,50), savukārt skaitliski lielākās, 20-29 gadu, grupas vidējais vērtējums bija 2,87. Vīrieši ziņoja par nedaudz augstāku saistību abos rādītājos (3,08 izglītībai un 2,98 nodarbinātībai) nekā sievietes (attiecīgi 2,91 un 2,80). Tādējādi izglītība un vecums ir galvenie noteicošie faktori izglītības un profesionālās pieredzes raksturojumā.

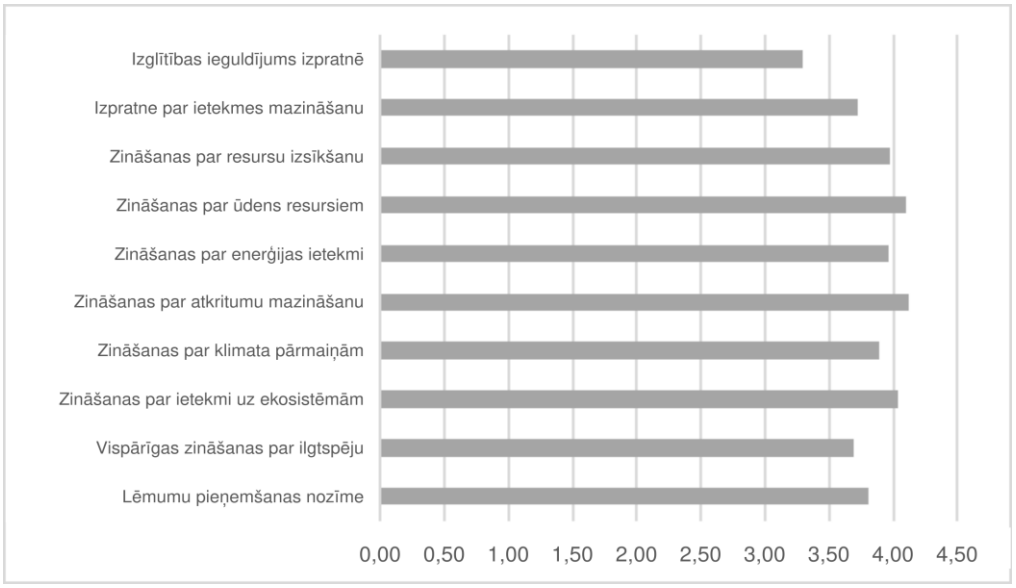
2. tabula. Atbilžu sadalījums pēc izglītības līmeņa un izglītības un nodarbinātības saistības ar ilgtspēju

Vērtējumu skala: no 1 - Nemaz līdz 5 - Pilnībā. Tabulā norādīts atbilžu skaits, vidējās vērtības un procentuālais īpatsvars.

Izglītības līmenis	Vecuma grupa	Izlases lielums (N)	Izglītības saistība (Izgl.), vidēji	Nodarbinātības saistība (Nod.), vidēji	Augstas saistības īpatsvars, %
Skolas izglītība	19 vai mazāk	13	3,00	3,08	30,8%
Skolas izglītība	20–29	77	2,74	2,65	19,5%
Skolas izglītība	30–39	6	3,33	3,00	50,0%
Skolas izglītība	40–49	1	4,00	3,00	100,0%
Skolas izglītība	**Kopā**	**97**	**2,82**	**2,73**	**23,7%**
Bakalaura grāds	19 vai mazāk	2	4,50	4,50	100,0%
Bakalaura grāds	20–29	23	3,00	2,87	26,1%
Bakalaura grāds	30–39	4	3,50	3,25	50,0%
Bakalaura grāds	40–49	2	4,00	4,50	100,0%
Bakalaura grāds	**Kopā**	**31**	**3,23**	**3,13**	**38,7%**
Maģistra grāds	20–29	7	3,86	3,57	57,1%
Maģistra grāds	30–39	4	3,25	3,00	50,0%
Maģistra grāds	40–49	1	2,00	2,00	0,0%
Maģistra grāds	**Kopā**	**12**	**3,50**	**3,25**	**50,0%**
Doktora grāds	50 vai vairāk	1	1,00	1,00	0,0%
Doktora grāds	**Kopā**	**1**	**1,00**	**1,00**	**0,0%**
Kopā	**Visas kategorijas**	**141**	**2,96**	**2,85**	**29,1%**

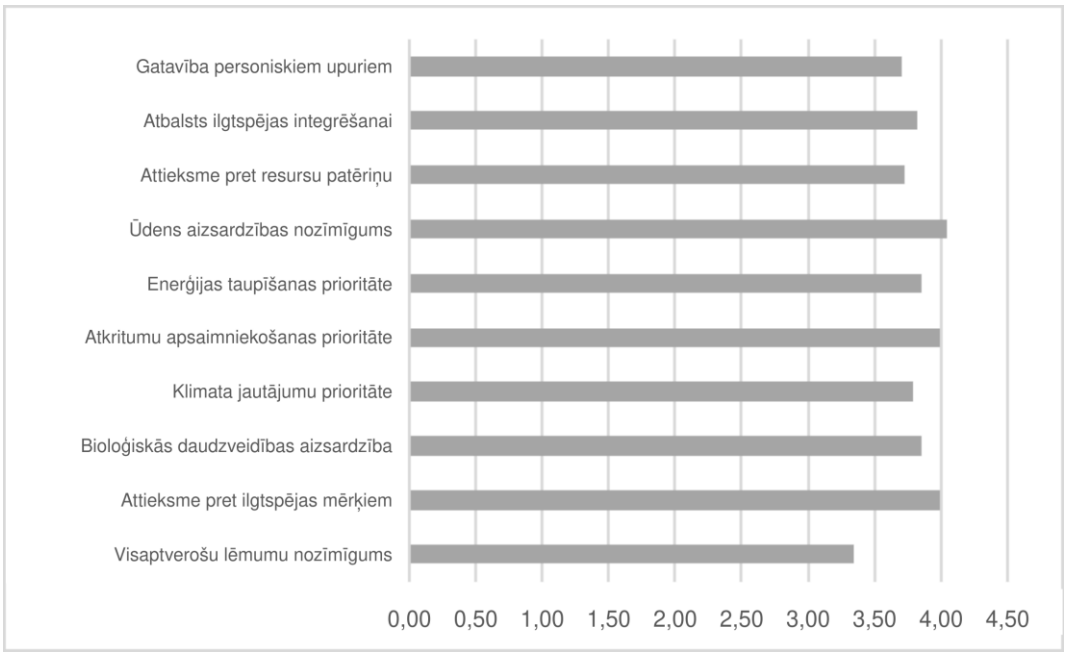
Augstas saistības īpatsvars ir to respondentu daļa, kuri saistību ar ilgtspējas jautājumiem novērtēja augstu (4 — Lielā mērā vai 5 — Pilnībā). Vērtējumi pa izglītības līmeņiem (2. tabula) rāda, ka augstākais iesaistes rādītājs ir maģistra grāda ieguvējiem

(50,0% ar augstu saistības vērtējumu), kam seko bakalaura grāda ieguvēji (38,7%) un respondenti ar skolas izglītību (23,7%). Doktora grāda ieguvēja atbilde nav reprezentatīva, jo tā atspoguļo tikai vienas personas viedokli.

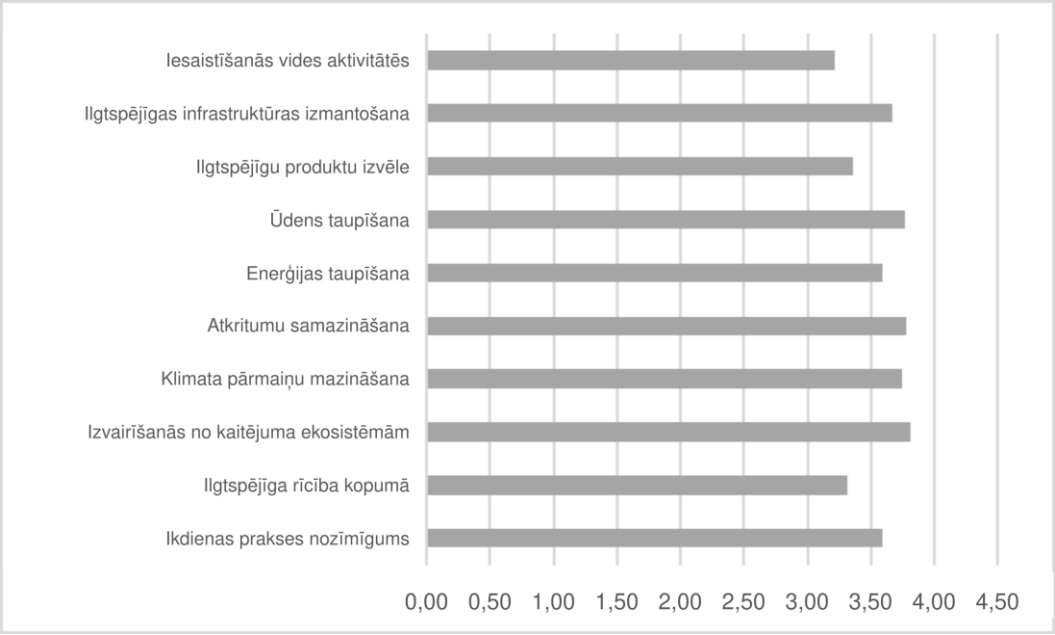
3. attēls. Respondentu zināšanas par vides ilgtspēju (biežumi)

Kā redzams 3. attēlā, lielākā daļa respondentu savu izpratni par vidi vairumā jomu vērtēja samērā augstu. Visaugstākie vidējie vērtējumi bija zināšanām par atkritumu samazināšanu un ūdens resursiem (aptuveni 4,1). Turpretī izglītības ieguldījums izpratnes veidošanā tika novērtēts ievērojami zemāk (aptuveni 3,3). Tas varētu liecināt, ka iepriekšējā izglītība nav pietiekami cieši saistīta ar praktisku izpratni par ilgtspēju.

4. attēls. Respondentu attieksme pret vides ilgtspēju (biežumi)

Respondenti pauda izteikti atbalstošu attieksmi pret vidi. Ūdens aizsardzības, atkritumu apsaimniekošanas un ilgtspējas mērķu nozīmīguma vērtējumi bija tuvu 4,00. Augstākais attieksmes vērtējums sasniedza gandrīz 4,00. Tomēr visaptverošas pieejas vērtējums bija viszemākais (aptuveni 3,35), atspoguļojot grūtības līdzsvarot vides prioritātes ar sociālekonomiskajiem faktoriem. Kopējais vidējais vērtējums 3,82 apstiprina pozitīvu attieksmi pret ilgtspēju.

5. attēls. Respondentu ilgtspējīga rīcība (biežumi)

Lai gan respondenti norādīja, ka regulāri ievēro vienkāršus ikdienas paradumus, piemēram, izvairās no kaitējuma ekosistēmām un samazina atkritumus (aptuveni 3,78), 5. attēls rāda zemāku iesaisti darbībās, kas prasa vairāk resursu, piemēram, ilgtspējīgu produktu iegādē vai vides pasākumu apmeklēšanā (aptuveni 3,3). Šī atšķirība ilustrē klasisko plaisu starp attieksmi un rīcību: paustā gatavība ne vienmēr pilnībā pārvēršas aktīvā līdzdalībā vai apzinātos lēmumos. Kopumā 5. attēls liecina, ka cilvēki var apgalvot, ka rīkojas ilgtspējīgāk, nekā to dara patiesībā.

Ņemot vērā atšķirības starp zināšanām, attieksmi un ikdienas rīcību, aptaujas dati tika analizēti pēc respondentu izglītības un iepriekšējās apmācības un izpratnes par ilgtspēju.

3. tabula. Ilgtspējas vērtējumi pēc iegūtās izglītības līmeņa (doktora grāda ieguvēja atbilde izslēgta)

Vērtējumu skala: no 1 — Nemaz līdz 5 — Pilnībā. Tabulā norādīts atbilžu skaits un vidējie vērtējumi.

Izglītības līmenis	Respondenti (N)	Zināšanas, vidēji	Attieksme, vidēji	Rīcība, vidēji
Skolas izglītība	97	3,87	3,82	3,49
Bakalaura grāds	31	3,90	3,79	3,83
Maģistra grāds	12	3,99	4,14	3,95
Kopējā izlase	**140**	**3,92**	**3,92**	**3,76**

3. tabula rāda, ka ilgtspējas vērtējumi kopumā pieaug līdz ar izglītības līmeni. Visaugstākie vērtējumi ir maģistra grāda ieguvējiem: zināšanās - 3,99, attieksmē - 4,14 un rīcībā - 3,95. Visās grupās respondentu zināšanas un pozitīvā attieksme pārsniedza faktiskās ilgtspējīgās rīcības vērtējumu, norādot uz iepriekš minēto plaisu starp nodomu un rīcību. Respondentiem ar skolas izglītību, kuri veidoja lielāko izlases daļu (kopā 97 personas), ikdienas ilgtspējīgās rīcības vērtējums bija viszemākais - 3,49. No šīs izlases tika izslēgta viena doktora grāda ieguvēja atbilde, jo visos jautājumos bija norādīts vērtējums 1 - Nemaz. Šī atbilde ietekmētu šīs kategorijas kopējo tendenci; tas redzams 4. tabulā, kurā iekļautas visas derīgās atbildes.

4. tabula. Ilgtspējas vērtējumi pēc iepriekšējās apmācības ilgtspējas jomā

Vērtējumu skala: no 1 - Nemaz līdz 5 - Pilnībā. Tabulā norādīts atbilžu skaits un vidējie vērtējumi.

Iepriekšējās apmācības līmenis	Atbildes (N)	Zināšanas, vidēji	Attieksme, vidēji	Rīcība, vidēji
Zems (skalā 1-2)	41	3,60	3,53	3,21
Vidējs (skalā 3)	59	3,76	3,78	3,63
Augsts (skalā 4-5)	41	4,27	4,17	3,91
Kopējā izlase	**141**	**3,86**	**3,82**	**3,59**

Kā norādīts 4. tabulā, respondentiem ar augstu iepriekšējās apmācības līmeni ilgtspējas jomā bija ievērojami augstāki zināšanu (4,27 salīdzinājumā ar 3,60) un ikdienas rīcības vērtējumi (3,91 salīdzinājumā ar 3,21) nekā respondentiem ar zemu apmācības līmeni.

Galvenie secinājumi

1. **Plaisa starp zināšanām un rīcību:** kopējā izlasē zināšanas par vidi (3,86 no 5,00) un pozitīva attieksme (3,82 no 5,00) pārsniedz ikdienas ilgtspējīgās rīcības vērtējumu (3,59 no 5,00).
2. **Tendences dažādos izglītības līmeņos:** ilgtspējīgas prakses ieviešana pakāpeniski pieaug līdz ar iegūtās izglītības līmeni - no skolas izglītības (3,49 no 5,00) līdz bakalaura (3,83 no 5,00) un maģistra grādam (3,95 no 5,00).
3. **Iepriekšējās izglītības ietekme:** studenti, kuri iepriekš apguvuši ilgtspējas jautājumus, uzrādīja ievērojami labākas zināšanas par vidi un konsekventāk īstenoja videi draudzīgus paradumus nekā tie, kuriem atbilstošas izglītības bija maz vai tās nebija.

Aptaujas rezultātu kopsavilkums

Rezultāti uzsver nepieciešamību ilgtspēju tieši iekļaut izglītības studiju saturā. Atbilstoši EKA pētniecības virzieniem «Ilgtspējīga attīstība un aprites ekonomika» un «Izglītības un kompetenču nākotne» šis pētījums tieši atbalsta ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus: 4. SDG «Kvalitatīva izglītība», 12. SDG «Atbildīgs patēriņš un ražošana» un 17. SDG «Sadarbība mērķu īstenošanai». Pētījums parāda, ka vides pratības attīstīšana, ētiskas izvēles veicināšana un mūžizglītības sekmēšana ir būtiski stratēģiski soļi ilgtermiņa uzlabojumiem ilgtspējas jomā.

Turpmākā pētniecība

Aptaujas regularitāte: ikgadēja aptaujas veikšana ļaus nepārtraukti analizēt, kā studentu kopienā mainās zināšanas par vidi, pozitīva attieksme un ilgtspējīga rīcība.

Rīcības novērošana ilgtermiņā: paradumu uzraudzība parādīs, vai izglītība ilgtspējas jomā veido noturīgus dzīvesveida paradumus vai tikai īslaicīgi palielina izpratni. Tā varētu arī stiprināt respondentu atbildības izjūtu par ilgtspējīgu rīcību.

Aptaujas izlases paplašināšana: tā kā pašreizējais pētījums ir īss un padziļināts, to varētu paplašināt, iesaistot vairāk Latvijas augstskolu vai pat augstskolas visā Baltijā, kā arī akadēmisko personālu, lai iegūtu precīzākus datus par profesionālo pieredzi un vecumu. Tas varētu sniegt jaunas atziņas par studiju programmām un mūžizglītības koncepcijas īstenošanu.

Datu un metodoloģijas avoti

EKA aptaujas anketa: https://www.augstskola.lv/upload/Sustainability_Literacy_Survey_Questionnaire_Personal_Level.pdf